

Grzegorz Gołębiowski

Plutonowy żandarmerii Piotr Słyszko (1898-1920) : nieznaną bohater obrony Płocka w 1920 roku

---

Nasze Korzenie 6, 77-82

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Plutonowy żandarmerii Piotr Słyszko (1898-1920) – nieznaną bohater obrony Płocka w 1920 roku

W czasie obrony Płocka w 1920 roku wyróżniło się wielu oficerów i żołnierzy z różnych formacji wojskowych. Czyny większości z nich zostały opisane, a oni – uhonorowani odznaczeniami wojskowymi. Jednak ciągle natrafiamy na nowych obrońców, którzy z różnych przyczyn zostali dotychczas pominięci.

Jedną z takich postaci jest Piotr Słyszko. Urodził się 21 czerwca 1898 roku we wsi Zaliszcze (gm. Opole, pow. włodawski w guberni siedleckiej¹) na południowym Podlasiu, w światłej rodzinie chłopskiej Jana i Anny Słyszko z domu Greś. Była to patriotyczna, katolicka rodzina dbająca o przyszłość swoich dzieci. Po ukończeniu szkoły elementarnej Piotr pojechał do Lublina, aby dalej się kształcić w tamtejszym gimnazjum.

Tymczasem wybuchła pierwsza wojna światowa. Starszy brat Piotra, Tomasz (ur. 9 XII 1894), został zmobilizowany do armii carskiej i walczył z wojskami austriackimi w Galicji, gdzie w czasie prowadzonych działań zwiadowczych dostał się do niewoli austriackiej.³

Wobec nadchodzącego frontu Rosjanie ewakuowali mieszkańców Lubelszczyzny w głąb Rosji. Wysiedlone wsie były palone. W 1913 roku w gminie Opole mieszkało 3016 osób wyznania katolickiego, 2080 prawosławnych, 140 osób wyznania mojżeszowego, łącznie – 5236 mieszkańców. W sierpniu 1915 roku ewakuowana została ponad połowa mieszkańców gminy, przede wszystkim prawosławnych, którzy często wyjeżdżali dobrowolnie. Po ewakuacji w gminie pozostało 1961 katolików i 165 prawosławnych. Mieszkańcom Zaliszcza i rodzinie Słyszaków udało się uniknąć wywiezienia.

W zajętej przez Niemców Królestwie Polskim w 1915 roku zaczęło odradzać się polskie szkolnictwo. Już w kilka tygodni po przejściu frontu staraniem miejscowych elit społecznych w gminnym Opolu i pobliskim Zaliszczu powstały polskie szkoły elementarne. Jednoklasowa szkoła w Zaliszczu została umieszczona w budynku opuszczonej szkoły cerkiewno-parafialnej. Pracę w niej podjął Piotr Słyszko.

Prawdopodobnie już po odzyskaniu przez Polskę niepodległości wyjechał do Warszawy, do będącego w podobnym wieku Piotra Tymoszuka, pochodzącego z Zaliszcza ciotecznego brata, który kształcił się tam w gimnazjum. Według przekazów rodzinnych kontynuował naukę w gimnazjum, a następnie rozpoczął pracę w *tworzących się instytucjach państwowości polskiej*. Według przekazów rodzinnych P. Słyszko podjął pracę w jakimś ministerstwie

Piotr Słyszko, pierwszy z prawej, w rosyjskim mundurze wojskowym, w czasie nauki w gimnazjum w Lublinie (archiwum rodzinne Z. M. W. Solecich²).

Piotr Słyszko z koleżanką Marią Łopatniuk (archiwum rodziny Słyszaków⁵).

1. Według aktualnego podziału administracyjnego: gm. Podedwórze, pow. parczewski, woj. lubelskie.

2. Zbigniew, Mirosław i Waldemar Soleccy są wnukami Tomasza Słyszko.

3. Tomasz Słyszko początkowo przebywał w dziesiątkowanych przez głód obozach jenieckich na terenie Austrii, a potem Węgier, gdzie pracował w fabryce obuwia. Według jednej wersji przekazów rodzinnych wrócił do domu w końcu 1918 r., według innej – został wymieniony na jeńców austriackich i przebywał w Rosji do końca 1921 r., kiedy wrócił w rodzinne strony. Zmarł w maju 1986 r. w wieku 92 lat (informacje na podstawie listów bratanicy Piotra Słyszko, pani dr Heleny Żurek z 22 IX 2013 i 7 IV 2014).

4. K. Latawiec, *Dzieje oświaty*, [w:] A. Dudek-Szumigaj, K. Latawiec, G. Matejczuk, M. Szumiło, D. Tarasiuk, *Śladami przeszłości po gminie Podedwórze. Monografia historyczna*, Podedwórze – Lublin 2013, s. 100; M. Szumiło, *Dzieje samorządu terytorialnego*, [w:] *Śladami przeszłości...*, dz. cyt., s. 162, 166; listy p. dr Heleny Żurek do autora artykułu z 22 IX 2013, 7 IV i 4 VI 2014.

5. W posiadaniu bratanka Piotra, Salwina Słyszko z Lublina.

Piotr Słyszko ok. 1920 roku (archiwum rodziny Słyszaków).

lub Najwyższej Izbie Kontroli Państwa, co zwalniało go ze służby wojskowej. Mimo to zgłosił się na ochotnika do wojska⁶.

Nie wiadomo dokładnie, kiedy Piotr Słyszko wstąpił do wojska, jednak w zachowanym „Kalendarzyku Orła Białego” na rok 1920 już obok daty 6 stycznia – święta Trzech Króli – zapisał *powrót z urlopu*. To samo obok daty 9 kwietnia. Natomiast nieco niżej znajdujemy zapis „Rozkaz Nr 59 z dnia 14/IV 20 I Dyon [?] Żand. Wojsk. Nr 3406”. Oznaczałoby to, że najpóźniej 14 kwietnia 1920 roku znalazł się w I Dywizjonie Żandarmerii Wojskowej i przydzielony został do 1 plutonu w Łomży, na pierwszej stronie kalendarzyka bowiem napisał: „posterunek Żandarmerii Wojskowej w Łomży”⁷.

Stamtąd 15 lipca 1920 roku wysłał do rodziców ostatnią kartkę, w której pisał: *Kochana Rodzino! Dotąd pozostawałem w Łomży. Co będzie dalej przyszłość pokaże. W tutejszym mieście wszyscy, szkoły i instytucje naukowe zgłosili się na ochotnika na frąt [sic!]. Ludność cywilna też ducha nie traci a natomiast garnie się dla powstrzymania zbliżających się chord [sic!]. Ciekawy jestem, co z braciszkiem się stało?*⁸. *Całuję Was kochający syn P. Słyszko.*⁹

Postępy ofensywy Armii Czerwonej w lipcu 1920 roku wymusiły zmianę organizacji żandarmerii wojskowej, w wyniku czego plutony żandarmerii działające na prawym brzegu Wisły zostały podpo-

6. List p. dr Heleny Żurek do autora artykułu z 22 IX 2013.

7. „Kalendarzyk Orła Białego” na rok 1920, w posiadaniu rodziny Słyszaków; skany kalendarzyka w Muzeum Mazowieckim w Płocku, Dział Historii, zbiory fotografii.

8. Pytanie dotyczyło Tomasza, starszego brata, który wtedy jeszcze nie wrócił z niewoli.

9. Oryginał w posiadaniu rodziny Słyszaków. H. Żurek dokładnie odczytała treść kartki, natomiast J. Cyfrowicz w swoim artykule zrobił to niedokładnie, zob.: J. Cyfrowicz, *Rok 1920. Kalendarzyk „Orla Białego”*, „Dziennik Lubelski” 23 VIII 1993, s. 5 (skan kartki także w zbiorach Muzeum Mazowieckiego w Płocku, Dział Historii, zbiory fotografii).

Naszycch Korzeni

„Kalendarzyk Orła Białego” na rok 1920 z zapiskami Piotra Słyszki (archiwum rodziny Słyszaków).

rządowane żandarmerii polowej. Na tej podstawie 22 lipca 1920 roku pluton żandarmerii wojskowej w Łomży przeszedł pod rozkazy żandarmerii polowej.¹⁰

Wojska bolszewickie zaatakowały pozycje polskie pod Łomżą 29 lipca 1920 roku. W czasie walk okazało się, że wartość oddziałów ochotniczych, o których pisał P. Słyszko, jest bardzo niska, ich oddział bowiem porzucił fort nr I na przedpolu miasta i uciekł przed nacierającym III Korpusem Konnym Gaja Bżyszkiana. Mimo tego III KK nie zdobył fortów, obsadzonych tymczasem przez 101 pp. Wprawdzie grupa ppłk. Andrzeja Kopy w ciężkich walkach 1 sierpnia 1920 roku utrzymała miasto, ale ponieważ groziło jej okrążenie, 2 sierpnia wieczorem ppłk A. Kopa podjął decyzję o opuszczeniu Łomży.¹¹

Oddziały z Łomży wycofały się w rejon Ostrołęki, gdzie doszło do kilkudniowych (3-6 VIII 1920) ciężkich walk odwrotowych, w których prawdopodobnie P. Słyszko brał udział. Broniąca Ostrołęki grupa gen. Stefana Suszyńskiego miała powstrzymać IV Armię bolszewicką na linii rzeki Narwi. Okazało się to niemożliwe i – wobec groźby okrążenia – w nocy 6/7 sierpnia 1920 roku oddziały polskie rozpoczęły odwrót. Próba zatrzymania nieprzyjaciela na linii Narwi nie powiodła się.¹²

Piotr Słyszko w swoim kalendarzyku obok daty 30 lipca zanotował: „wymarsz z Łomży”, natomiast obok 5-6 sierpnia wpisał: „bitwa pod Ostrołęką, Łachy walki”¹³, co by wskazywało, że brał udział w walkach odwrotowych. Na froncie dosłużył się stopnia plutonowego żandarmerii.¹⁴

Ponieważ wojska bolszewickiego Frontu Zachodniego spychały siły polskie na zachód, żandarmeria z Podlasia została ewakuowana na północno-zachodnie Mazowsze. W ten sposób plut. żand. Piotr Słyszko w sierpniu 1920 roku znalazł się w Płocku. Prawdopodobnie tutaj z żandarmów wycofanych z Białegostoku i Łomży oraz ozdrowieńców utworzono zbiorczy pluton żandarmerii polowej, dowodzony przez por. Czesława Smoczyńskiego. Już 12 sierp-

nia pluton wszedł w skład załogi przedmościa płockiego. Organizacyjnie połączono go z funkcjonującym w Płocku plutonem żandarmerii wojskowej por. Edwarda Czuruka, tworząc jednolity pododdział liczący ok. 80 żandarmów. Dowodził nim por. E. Czuruk, a por. Cz. Smoczyński był jego zastępcą.

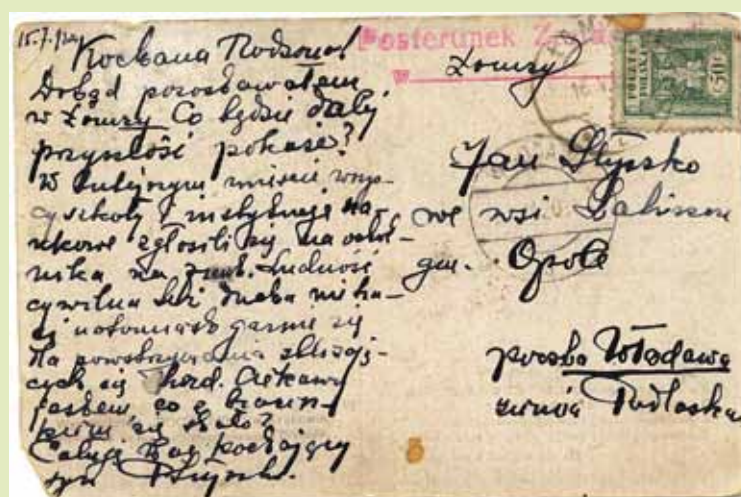
W tym czasie żandarmi pełnili przypisane im funkcje ochronno-policyjne. Wystawili posterunki na rogatkach miasta i skrzyżowaniach najważniejszych ulic w mieście, wychwytyjąc licznych dezertków i ludzi siejących panikę. Stali na straży dyscypliny wojskowej, np. aresztując żołnierzy tatarskiego pułku ułanów za napad rabunkowy. Ochraniali ratusz, magazyny wojskowe na Starym Rynku i komendę garnizonu w odwachu na placu Kanonicznym.¹⁵

Pluton żandarmerii por. E. Czuruka był pierwszą formacją, która 18 sierpnia 1920 roku stawiała zorganizowany opór atakującym miasto oddziałom bolszewickim III Korpusu Konnego Gaja Bżyszkiana. Żandarmi por. Cz. Smoczyńskiego bronili barykad w rejonie ulic Dominikańskiej i Misjonarskiej oraz Gimnazjum Żeńskiego im. Hetmanowej Reginy Żółkiewskiej¹⁶.

15. M. Trubas, *Żandarmeria Wojska Polskiego w obronie Ziemi Płockiej w 1920 r.*, „Notatki Płockie” 2006, nr 1/206, s. 28; B. Konarska-Pabiniak, *Edward Stanisław Czuruk – bohater obrony Płocka w 1920 r. Nieznane losy rodziny*, „Notatki Płockie” 2011, nr 3/228, s. 7.

16. M. Trubas, dz. cyt., s. 28-29; G. Gołębiowski, *Obrona Płocka przed bolszewikami 18-19 sierpnia 1920 r.*, Płock 2004, s. 102.

Kartka Piotra Słyszko z Łomży adresowana do ojca (archiwum rodziny Słyszaków, Muzeum Mazowieckie w Płocku).

10. J. Suliński, *Żandarmeria – organ bezpieczeństwa armii 1918-1945*, Warszawa 2003, s. 96; G. Ratajczyk, *Żandarmeria Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej*, Toruń 2010, s. 137.

11. J. Szczepański, *Wojna 1920 roku na Mazowszu i Podlasiu*, Warszawa – Pułtusk 1995, s. 144-146; J. Odziemkowski, *Leksykon wojny polsko-rosyjskiej 1919-1920*, Warszawa 2004, s. 241-242; L. Wyszczelski, *Wojna polsko-rosyjska 1919-1920*, t. 1, Warszawa 2010, s. 614-615.

12. J. Szczepański, dz. cyt., s. 146; L. Wyszczelski, dz. cyt., s. 617-618.

13. Niestety, takiej miejscowości w rejonie Ostrołęki nie ma nawet na dokładnych mapach. Na zachód od miasta jest jedynie wioska Ławy.

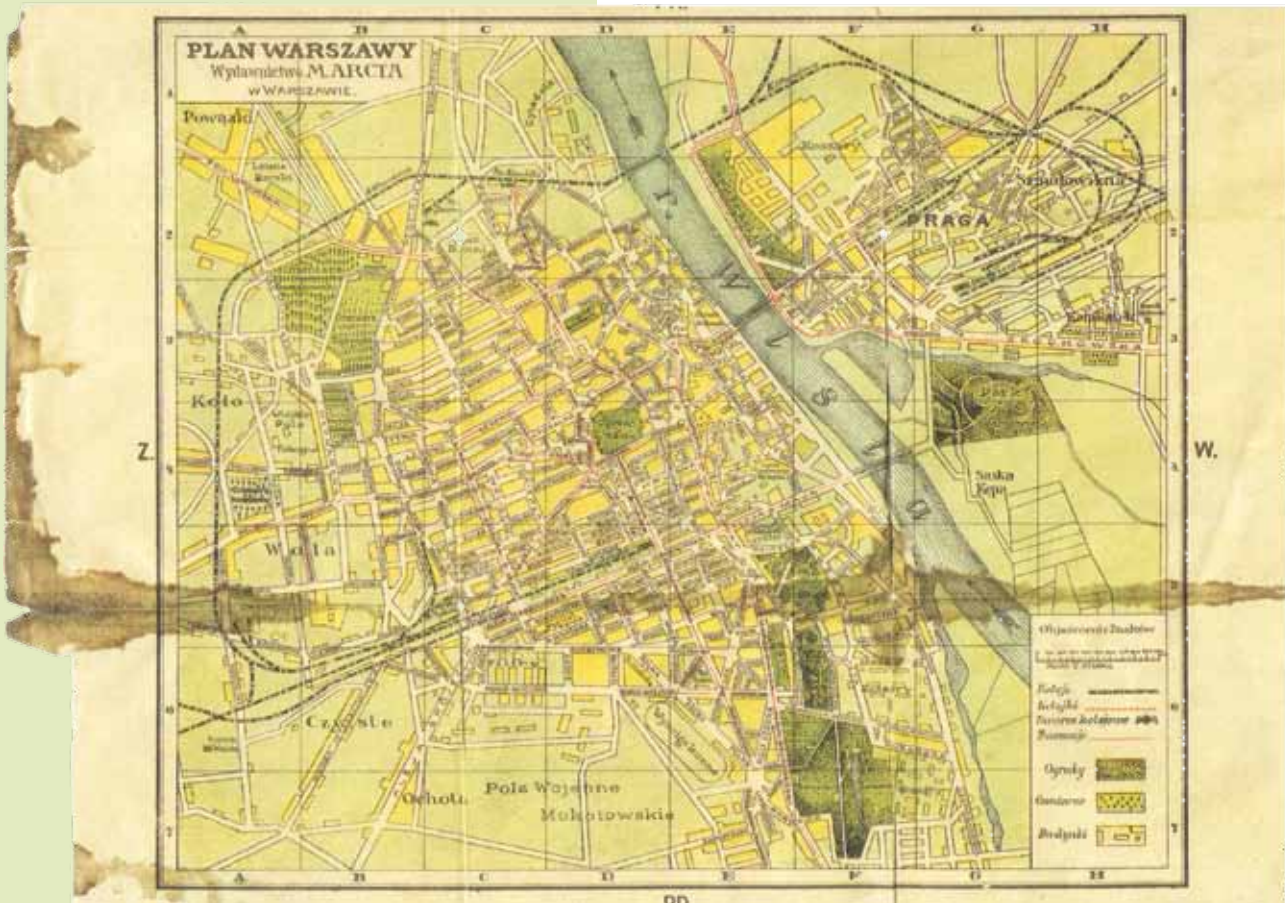
14. „Kalendarzyk Orła Białego”, zbiory H. Żurek, także skany kalendarzyka w Muzeum Mazowieckim w Płocku, Dział Historii, sygn. MMP/H/Fot/24; J. Cyfrowicz, *Rok 1920. Kalendarzyk „Orla Białego”*, dz. cyt.

Franciszek Sączuk jako sanitariusz wojskowy (archiwum rodzinne J. Sączuka).

Plan Warszawy, który Piotr Słyszko miał przy sobie w czasie walk w Płocku (archiwum rodziny Słyszaków).

W czasie walk dowodzony przez P. Słyszkę pododdział musiał przedostać się na drugą stronę ulicy, ostrzeliwanej przez bolszewicki ciężki karabin maszynowy. Chcąc dać przykład żołnierzom, P. Słyszko pod ogniem przeskoczył na drugą stronę ulicy. Ci jednak nie poszli w ślady swojego dowódcy, pozostając po drugiej stronie. W tej sytuacji wrócił do swoich żołnierzy, aby ich podołać do przebiegnięcia niebezpiecznej ulicy. Żołnierze przebiegli, jednak tym razem P. Słyszko został trafiony w brzuch serią nieprzyjacielskiego ckm-u. Ciężko rannego żołnierze wynieśli spod ognia, przekazując sanitariuszom.¹⁷

Poświęcenie żandarmów w walce na ulicach Płocka docenił dowódca przedmościa płockiego mjr Janusz Mościcki, który w poże-gnalnym rozkazie z 25 sierpnia 1920 roku wymienił dowódców plutonu żandarmerii: Edwarda Czuruka i Czesława Smoczyńskiego.¹⁸

W ślad za nim zrobił to również dowódca Dywizjonu Żandarmerii nr 1 pisząc: *Dowództwo przyczółka mostowego Płock, rozkazem z dnia 25 VIII 1920 r. wyraziło swe pełne uznanie dowódcy plutonu Żand. Wojsk. rtm. Czurukowi Edwardowi oraz wszystkim żandarmom plutonu Płock, Łomża i Białystok, który zajmwszy barykady i placówki wewnątrz miasta dzielnie stawili czoło bolszewikom. Ze swej strony dowództwo Dyonu udziela wyżej wymienionym pochwa-*

17. J. Cyfrowicz, *Rok 1920. Kalendarzyk „Orla Białego”*, „Dziennik Lubelski” 23 VIII 1993, s. 5; tenże, *Bohater z Zuliszcza 1920*, „Wspólnota Regionalna. Tygodnik Północnej Lubelszczyzny”, wkładka do „Wspólnoty Lubartowskiej” 2008, nr 35, 27 VIII, s. XV.

18. „Kurier Płocki” 1920, nr 205, 31 VIII, s. 1.

łę w imieniu służby za dzielne i bohaterskie zachowanie się wobec przeważających sił nieprzyjacielskich.¹⁹

W tak pozytywnej ocenie udziału żandarmerii w walkach na pewno swój udział miał też Piotr Słyszko. Tymczasem po zakończeniu walk w jednym z transportów rannych przewieziono go do szpitala polowego nr 201 w odległym o 50 km Kutnie. Tutaj dziwnym trafem wśród wielu rannych spostrzegł go Franciszek Saczuk, kolega ze wsi Hołowno, odległej od Zaliszcza o 3 km, który w szpitalu pracował jako sanitariusz. Mimo dużego osłabienia Piotr Słyszko opowiedział mu swoje wojenne losy, przebieg walk w Płocku i okoliczności otrzymania postrzału. F. Saczuk natychmiast wysłał telegram do ojca Piotra, Jana Słyszki, zawiadamiając go o ciężkiej ranie syna. Zanim telegram dotarł do adresata upłynęło kilkanaście dni. Ojciec natychmiast wyjechał do Kutna, jednak po przyjeździe na miejsce dowiedział się, że syn zmarł 6 września 1920 roku i został pochowany na cmentarzu w Kutnie.²⁰

Pozostawione przez niego dokumenty, „Kalendarzyk Orła Białego” na rok 1920 z jego zapiskami i plan stolicy po jakimś czasie, via Warszawa, dotarły do Jana Słyszko, który do końca życia przechowywał je jako najcenniejsze pamiątki rodzinne. Na obrzeżach kalendarzyka i planu zachowały się ślady krwi po otrzymanym postrzale.²¹

W 1924 roku starszy brat Piotra, Tomasz Słyszko, który tymczasem wrócił z niewoli, został wójtem gminy Opole, na terenie której leżało wtedy Zaliszcze.²² Z jego inicjatywy, przy pomocy społecznego komitetu budowy i dzięki funduszom gminnym w wysokości 409 zł, wzniesiono w Opolu obelisk upamiętniający czterech mieszkańców gminy, którzy zginęli w czasie pierwszej wojny światowej i wojny polsko-bolszewickiej. 26 czerwca 1926 roku nastąpiło uroczyste odsłonięcie obelisku.²³ Inskrypcja poświęcona bohaterowi z Zaliszcza brzmi: *Słyszko Piotr, plut. żand. wojsk pol., przeżywszy lat 22 zmarł d. 6/IX 1920 r. wskutek ran odniesionych w obronie Ojczyzny na ulicach Płocka.*²⁴

W ten sposób Tomasz Słyszko upamiętnił brata, aby pamięć o ofierze jego życia przetrwała w świadomości następnych pokoleń. Obelisk szczęśliwie przetrwał wojnę obronną 1939 roku, okupację niemiecką i rządy komunistyczne, i dzisiaj jest miejscem patriotycznych uroczystości mieszkańców gminy Podedwórze.

Piotr Słyszko wprawdzie został odnotowany w monumentalnej *Liście straci Wojska Polskiego*, wydanej w 1934 roku przez Wojskowe Biuro Historyczne, jednak bez dodatkowych informacji. Wyłącznie po przydziale służbowym, da-

Obelisk ku czci mieszkańców gm. Opole przed laty i współcześnie (J. Cyfrowicz, *Bohater z Zaliszcza 1920*, „Regionalna Wspólnota” 2008, nr 35 z 27 sierpnia, s. XV, dodatek do „Wspólnoty Lubartowskiej” 2008, nr 35 z 27 sierpnia-2 września; <http://www.polskaprowincja.pl/index.php.defaultgmina/category/podedworze>, fot. W. Maluga²⁵).

19. Cyt. za: J. Suliński, dz. cyt., s. 96-97; także: G. Ratajczyk, dz. cyt., s. 141.

20. Muzeum Mazowieckie w Płocku, Dział Historii, sygn. MMP/H/Rel/335, list Czesława Madeja z 2008 r. do Muzeum Mazowieckiego w Płocku; J. Cyfrowicz, *Bohater z Zaliszcza 1920*, op. cit. Cyfrowane dokumenty wraz z innymi pamiątkami rodzinnymi Jan Słyszko przed swoją śmiercią w 1959 r. przekazał najstarszemu synowi, Tomaszowi. Obecnie są one w posiadaniu jego syna, Salwina Słyszki, mieszkającego w Lublinie.

21. Muzeum Mazowieckie w Płocku, Dział Historii, sygn. MMP/H/Rel/335, list Cz. Madeja z 2008 r. do Muzeum Mazowieckiego.

22. Funkcję wójta sprawował od VI 1924 do XI 1927 r.

23. M. Szumilo, *Dzieje samorządu terytorialnego*, [w:] *Śladami przeszłości po gminie Podedwórze*, dz. cyt., s. 170; informacje przekazane autorowi przez p. dr Helenę Żurek w rozmowie telefonicznej 20 VIII 2013, w listach z 22 IX 2013 i 7 IV 2014.

24. Napis na obelisku wg zdjęcia w: J. Cyfrowicz, *Bohater z Zaliszcza 1920*, „Regionalna Wspólnota” 2008, nr 35, 27 VIII, s. XV, dodatek do „Wspólnoty Lubartowskiej” 2008, nr 35, 27 VIII – 2 IX. Pozostali żołnierze upamiętnieni na obelisku to: 22-letni Antoni Kisiel, poległy 19 III 1915 w Karpatach, Franciszek Laskowski, który zginął pod Warszawą w 1914 i Grzegorz Samczuk, zabity pod Ostrowcem w 1915 r.

25. Zdjęcie obelisku nieco starszego od aktualnego, w kolorze szaroniebieskim, znajduje się na stronie: <http://www.mojepodlasie.friko.pl/podlasie/historia/martyrologia.htm.podedworze>.

cie i miejscu śmierci trudno było zorientować się, że jest ofiarą walk w Płocku. O tym wiedziała tylko najbliższa rodzina i mieszkańcy gminy Opole.²⁶

Tak się złożyło, że brat Franciszka Saczuka, Jan, ożenił się z siostrą Piotra Słyszki – Marią i pamiątki po dzielnym żandarmie znalazły się również w rodzinie Saczuków. To właśnie do syna Jana i Marii Saczuków, lubartowskiego lekarza Józefa Saczuka, latem 1993 roku trafił reporter Janusz Cyfrowicz, który opisał losy Piotra Słyszki w lokalnej prasie.

Wiadomość o dzielnym obrońcy Płocka dotarła do naszego miasta dzięki bratanicy Piotra Słyszki, pani dr Helenie Żurek²⁷, mieszkającej w Biebrzy pod Grajewem, która kultywuje pamięć o swoim stryju i gromadzi wszelkie informacje o nim. Po uroczystościach w 93. rocznicę obrony Płocka, w sierpniu 2013 roku, skontaktowała się ona z kierowniczką Wydziału Kultury Urzędu Miasta Płocka panią Jadwigą Wojnarowską-Nadrowską. Tak informacja o jeszcze jednym poległym obrońcy Płocka trafiła do mnie. Niezależnie od tego w 2008 roku Czesław Madej (szwagier H. Żurek) przysłał do Muzeum Mazowieckiego w Płocku list z opisem losów Piotra Słyszki oraz posiadane zdjęcia i pamiątki po nim.

Tak więc szereg szczęśliwych zbiegów okoliczności i łańcuszek ludzi dobrej woli spowodował, że pamięć o młodym żołnierzu nie zaginęła. Plut. żand. Piotr Słyszko na trwałe już został wpisany na listę bohaterów poległych w obronie Płocka, razem z innymi młodymi ludźmi, którzy poświęcili swoje życie broniąc naszego miasta przed nawałą bolszewicka²⁸ I choć nie otrzymał Krzyża Walecznych, na pewno na to odznaczenie zasłużył, dając przykład swoim żołnierzom.

Za zebranie i udostępnienie pamiątek rodzinnych, artykułów prasowych, fragmentów monografii gminy Podedwórze, poświęconych Piotrowi Słyszce, i pomoc w opracowaniu artykułu dziękuję pani dr Helenie Żurek z Biebrzy. Dziękuję Muzeum Mazowieckiemu w Płocku za udostępnienie materiałów przechowywanych w Dziale Historii tej placówki.

Rozwój szkolnictwa zawodowego w Płocku w latach 1918-1922

Szkolnictwo zawodowe było w okresie międzywojennym, podobnie jak i współcześnie, istotnym elementem kształcenia młodzieży. Wówczas spełniało rolę tym większą, że odradzającej się Polsce potrzebni byli kwalifikowani fachowcy, którym można by powierzyć stanowiska w przemyśle, rzemiośle i handlu. Kwestia ta była niezwykle istotna w każdym regionie.

Po zakończeniu pierwszej wojny światowej Płock miał bardzo trudną sytuację oświatową¹. Miasto nie miało zbyt bogatych tradycji szkolnictwa zawodowego, musiało więc zaczynać właściwie od podstaw. Proces wstępnej organizacji płockich szkół zawodowych trwał cztery lata, obejmując okres 1918-1922. W tym czasie otwarto najważniejsze szkoły, od kursów handlowych poczynając (1918), na Szkole Handlowej Męskiej Polskiej Macierzy Szkolnej kończąc (1922).

Jeszcze w trakcie wojny społeczeństwo Płocka czyniło starania, aby zacząć tworzenie podwalin pod szkolnictwo. W 1915 roku delegacja kupców wystąpiła z postulatem reaktywowania Szkoły Handlowej Wieczorowej. Na ten cel zadeklarowano opodatkowanie środowiska kupieckiego. Szkoła miała funkcjonować pod zwierzchnictwem pięćoosobowej Kupieckiej Rady Szkolnej. Na zebraniu 23 lutego 1916 roku uchwalono budżet, ustalono, że zajęcia w ramach kursów zaczną się 1 maja i będą odbywać się trzy razy w tygodniu (niedziela, wtorek, czwartek). Kierowanie kursami powierzono Leonardowi Winnickiemu. Na czele rady opiekuńczej stanął Ferdynand Wagner. W pierwszym roku szkolnym – 1916/1917 – w kursach uczestniczyło 57 osób. W roku następnym było 50 uczniów.

O funkcjonowaniu kursów tak pisał inspektor szkolny okręgu płockiego, Adam Grabowski, w piśmie do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z 23 lutego 1918: *Związek Kupców Płockich utrzymywał kursy handlowo-wieczorowe dla chłopców i firm handlowych i przemysłowych w Płocku.*² Nauka odbywała się wtedy trzy razy w tygodniu, w poniedziałki, środy i czwartki, w godzinach 18.30-20.30. Kurs był trzystopniowy: 1. i 2. stopień obejmował program czterech klas szkoły średniej (bez łaciny i języka francuskiego), natomiast 3. rok nauki przeznaczony był na przedmioty specjalne, takie jak arytmetyka, buchalteria, prawo handlowe, korespondencja, towaroznawstwo, geografia handlowa, ponadto język polski i niemiecki.

26. *Lista strat Wojska Polskiego. Polegli zmarli w wojnach 1918-1921*, Warszawa 1934, nr 35, s. 800, 801.

27. Helena Żurek jest córką młodszego brata Piotra, Antoniego Słyszki.

28. Zob.: G. Gołębiowski, *Lista poległych w obronie Płocka 18-19 sierpnia 1920 r. oraz zmarłych z ran w późniejszym czasie*, „Notatki Płockie” 2013, nr 3/236, s. 30-31, 34.

1. O wcześniejszej sytuacji szkolnictwa płockiego szerzej: A. J. Papierowski, *Organizacja i rozwój szkolnictwa i oświaty w Płocku w czasie I wojny światowej*, „Notatki Płockie” 2004, nr 1/198, s. 14-20.

2. Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Płocku (dalej: WAP Płock), Inspektor Szkolny w Płocku (1917-1939), sygn. 59.